

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

Leto XV. 23, 24 EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA 28. XII. 1968.

PRVA LENINSKA INVAZIJA

Ob razpadu ruskega carstva je bila 11. novembra 1917 oklicana neodvisna federacija Kavkaza. Divje razklano pogorje Kavkaza je tipično zatočišče in zaščitno ozemlje, kjer so se ohranili ostanki mnogo več nekdanj mogočnih narodov. Tako — v slovenski zgodovini važni — Avari, ki jih je danes 17.000 v Dagestanski republiki, pa Anti (Andi), ki spadajo med jezikovne skupine pod 10.000 pripadnikov. Edina dežela v Transkavkaziji z vekovno narodno zgodovino je Georgija (rusko Gruzija, sami se imenujejo Kartveli, štejejo dva milijona in pol duš), ki je svojo lastno državno organizacijo ohranjala od III. stoletja pred Kr. do XVIII. stoletja po Kristusu.

Georgijski narodni zbor je že 22. novembra 1917 postavil Narodni svet za najvišji organ naroda, 26. maja pa se je Georgija ustanovila kot neodvisna država in je zapustila kavkaško federacijo. Še isti mesec so delegati georgijske republike predložili konferenci v Versaillesu terjatev za priznanje svoje neodvisnosti. Vrhovni svet v Versaillesu je de iure novo državo priznal 26. januarja 1921. (Al. Manvelichvili, Histoire de Géorgie; 1951; 423, 430, 435).

Boljševiki so od vsega začetka poskušali uničiti mlado državo, ki pa jo je mala armada pod generalom Kvintadzejem (35.000 mož) znala obraniti pred rdečimi. Pomladi 1920 je Moskva izrazila svojo pripravljenost priznati neodvisno Georgijo de iure. Socialdemokratski ministrski predsednik Žordania je proti mnenju zunanjega ministra šel v Moskvo in tajno privolil v več koncesij, tako v neovirano delovanje komunistične partije. Lenin pa je 7. maja 1920 priznal de iure mlado državo. Razpokoženje ljudstva je britanski visoki komisar povzel v ugotovitev "antibolshevik feeling is here strong", ki jo je zapisal v svoj dnevnik. (David Marshall Lang, A Modern History of Georgia; 1962; 226).

Georgijska republika je bila v rokah socialdemokratov, nekdanjih menjševikov. Zato je uživala velike simpatije druge internacionale. V uradni delegaciji demokratičnih socialistov, ki je obiskala v septembru 1920 Georgijo, so bila najbolj sloveča imena evropske socialdemokracije po prvi svetovni vojski: Ramsay MacDonald, Vandervelde, Kautsky, Huysmans, Renaudel (D. Marshall Lang, 233). Tisti, ki ga je Lenin imenoval "renegat Kautsky", je 1921 drugim deželam za zgled navdušeno opisal "Georgien — eine sozialdemokratische Bauernrepublik". Zmerni socialisti, ki so bistveno soodločevali v weimarski Nemčiji, so se tedaj radi gledali v vlogi, ki jo je Marx pripisal Nemčiji: biti žarišče svetovne revolucije in branik zoper "rusko barbarstvo". Belgjski voditelj Vandervelde pa je napisal plameneč uvod v menjševika Vladimirja Vojtinskega knjigo o gruzinski demokraciji. Tako je imel Lenin za nasprotstvo do Georgije na voljo tudi "ideološke" razloge.

Oktober 1920 so boljševiki sklenili premirje s Poljsko, v novembru so končali z Mahnovo anarhistično vojsko v Ukrajini, tedaj so se začela trgovinska pogajanja z Veliko Britanijo (s čemer je bilo predrto "kapitalistično obkoljenje"). Lenin je mogel začeti misliti na poseg v Obkavkazju. Že 23. decembra je "ideološko" obrazložil možnost takega nastopa: "Reči nam, da smemo vojskovati zgolj obrambno vojsko, se pravi ponavljati stare fraze malomeščanskega pacifizma" (Soč. t. XXXI, 431).

Prav ko je začela dotekati ameriška pomoč gladojočim v Sovjetiji, so 11. februarja 1921 ruske čete brez vojne napovedi vdrle v državo, ki jo je sovjetska vlada komaj pred desetimi mesci priznala. Ko je georgijska vlada od sovjetskega poslanika v Tbilisi terjala pojasnilo, je dobila odgovor, da Rusija nič ne ve za kakšno gibanje svojih čet, da gre samo za incidente, ki so jih povzročili Armenci (D. Marshall Lang, 233). Ruskemu napadu se je 15. pridružil napad kemalistične Turčije. Ko so Rusi 25. februarja vkorakali v georgijsko prestolnico, je bila vojska virtualno končana. Po treh letih svobode so 18. marca 1921 georgijski voditelji v Batumu šli na pot zdomstva (Manvelichvili, 440-441).

Predsednik georgijske KP Maharadze je 6. decembra poročal v Moskvo: "Prihod rdeče armade in vzpostavitev sovjetske oblasti ima zunanji videz tuje okupacije. Ob razglasu sovjetskega režima v vsej Georgiji ni bilo enega zmožnega člana partije, ki bi prevzel vodstvo." Toda Trocki je kljub temu napisal slavilno brošuro, Lenin pa je pritegnil "čudovitemu Gruzincu" (pismo Gorkiju februarja 1923) Stalinu zoper "nacionalne komuniste" Maharadzeja in Mdivanija ki nista privolila v vključitev svoje domovine v Stalinovo transkavkaško sovjetsko fede-

(Dalje na 8. str.)

VSEM ČLANOM, NAROČNIKOM
IN PRIJATELJEM

želi blagoslova in uspehov polno novo
leto 1969

UPRAVA SKA

ZA PETNAJSTO LETO

JUBILEJNA ZBIRKA naj našemu listu omogoči obveščanje o ustvarjanju na narodnem in kulturnem polju, kakor se razvija po vsem slovenskem svetu. List prihaja do naših rojakov po vseh kontinentih. Iz Indije se nam je te dni oglasil misijonar p. Stanko Poderžaj SJ.:

„Naj Vam za božič in novo leto voščim vseh dobrin, ki človeka Vaših stremljenj, položaja in duhovnih nazorov morejo z dovoljiti in osrečiti. Dolžan sem zahvale za večletno pošiljanje Glasu, ki je zares nadvse krepak in za Slovence, živečega v tujini tudi nadvse zadovoljiv. Bog Vam plati tisočkrat! Nisem ne literat, ne pisatelj, tudi umetnik ne, kvečjemu ubog kuli v Gospodovem vinogradu, zato tudi ne morem kaj lepšega povedati o njem. Rečem samo to, da sem ga vsakokrat vesel, in ga dostikrat prebiram kje v kakšni ilovnati koči, ki služi za cerkvico — ponoči, ko se je pomiril hrup in so odšli 'pastirci, ki so prišli molit Jezusa...' Vem, da imate z listom in pošiljanjem dosti stroškov; dejstvo, da mi list pošiljate zastonj, me še bolj zadržuje... Za vse hvala, najprisrčneje zahvaljeni Vi in vsi dragi, dobri člani Slovenske kulturne akcije! Pri oltarju se Vas bom hvaležno spominjal!“

Podobno pismo nam je poslala častita sestra Hočevar iz Indonezije. Poleg lista prejema tudi druge naše publikacije in ji je hudo, da ne more izraziti zahvale drugače kot z besedami.

Prav radi bomo še naprej skrbeli za vse, ki so nam dosegljivi, saj jim s tem le delno poplačujemo njihove žrtve pri misijonstvu, ki je tudi odlično kulturno delo. Vendar bomo vse to mogli še vse bolj, če bo z vašimi darovi ugodno uspela naša JUBILEJNA ZBIRKA!

DAROVALI SO: cenjena družina Meršolovih, Cleveland, ZDA, 30 dolarjev; Hranilnica in posojilnica v Torontu, Kanada, 20 dolarjev; č. g. Čuk, Ekvador, 2.000 pesov.

Vsem se iskreno zahvaljujemo!

CORREO ARGENTINO SUC. 6	TARIFA REDUCIDA
	CONCESION 6228
R. P. I. 953701	

JOSEF FRIEDRICH PERKONIG O IVANU CANKARJU

Ta izredni pesnik, za trpljenje zmogljivi človek, nam je v širokem svetu dolgo ostal neznan, medtem ko smo druge kaj hitro opazili. Cankar ne bi bil mogel v življenje stopiti v nobeni drugi deželi kot v Sloveniji, kajti na sebi nosi posebne poteze, ki mu le med temi ljudmi kažejo nebesa; toda vse v njem: njegova skromna preprostost in temni strah pred življenjem, divja lakota po velikem svetu in domotožje po krotkih izvirih, nemir in zamišljena spokojnost — to je tudi odsev naroda, ki mu pripada, naroda, katerega čista duša se mudi pri temačnih, lepih bajkah njegove zgodnje dobe, dasi je že stopil na pot v svetlejšo pokrajino treznega duha...

To je po številu sicer majhen narod; navzlic temu ga ni prezreti, kaj šele podcenjevati; dolgo se mu ni izkazovala pravičnost, med drugimi narodi ni imel veljave po meri svoje notranje vrednosti, zaradi česar ga niso iskali in so se ga navadili imeti pač za bivajoče dejstvo, medtem ko so vendar v njegovem malo poznanem jeziku mislili in pisali mnogi dobri in lepi talenti; ta še otročje prostodušni in vendar že silno razčlenjeni narod, še vedno sanjsko hrepeneč po svojem podeželskem izvoru, od katerega se je komajda odmaknil — ta narod bolj določno dojameš v Ivanu Cankarju kot v drugih njemu podobnih, zakaj ob njegovi občutljivi naravi je laže razvidno vse, kar je le težko izraziti. Zdravo, drzno življenjsko radost Slovencev; njihovo vznemirljivo, naglo vzplamtevalo srce, njihovo brezdanjo otožnost; njihovo pogumno potrpljivost in vztrajnost, pa tudi njihovo mračno teženje k bolečini, da celo k trpljenju, ki si ga sam zadaš; njihovo dušo, ki se kot prikazen lovi skozi temine — vse te pojave je Cankar znal v nešteti osebah vtelesiti; bili so del njega samega, tako kot je on bil njihovo vtelesenje; človeka v njem so položili s slovensko barvitostjo in napravili v razsežno razpetem in visoko usločnem okviru iz slovenskega pesnika človeka, ki je doma v vseh višinah in globinah.

(Cit. v članku: Ivan Cankar, Ob ptedsetletnici njegove smrti. Dr. Anton Feinlg. Letno poročilo državne gimnazije za Slovence v Celovcu, XI, 1967-68, str. 57/8)

K PRAZNOVANJU 29. OKTOBRA

Poleti 1938 je bila SLS (kot sestavni del JRZ) že tretje leto na vladi. (Stojadinovič je predsedoval od 23. junija 1935 do 4. februarja 1939.)

Malo pred šolskim letom 1938-1939 je bil dotiskan Dijaški kongregacijski koledarček (7. letnik). V koledarju je za 29. oktober brati tele godove: Narcis š, Ida d, Donat šk, — in nič drugega. Pač pa ima 1. december pripisana ta praznovanja: „Eligij š, Natalija ž, Nahum pr — (in debelo natiskano, kar pomeni šole prost dan) Zedinjenje SHS. Značilno je tudi, da 28. junij — v razprtem tisku — dobi poleg godov „Irenej šm, Potamijena dm“ omembo tudi „Vidovo“ (v razprtem tisku), se pravi Vidovdan, specifično srbski narodni praznik. Ni pa koledar omejen samo na državne praznike, saj k 8. decembru pristavlja „Kongr. in dij. praznik“.

Ravnaje urednikov koledarčka je bilo čisto v skladu s tedanjo politiko JRZ (ki je bila po statutih... unitaristična stranka). V članku „Slovenec — Jugoslovan“ se kot na razlednji razlog sklicuje na kralja Aleksandra: „Zato tudi razumemo in uvažujemo modro besedo rajnega kralja Aleksandra: 'Naš mladi rod čuti, da je jugoslovanski, ali to nikogar ne ovira, da ne bi bil dober Srb, dober Hrvat ali dober Slovenec.' Bodimo torej dobri Slovenci, da bomo dobri Jugoslovani.“

Da so mladi slovensko zavedni intelektualci 1938 mogli čutiti 29. oktober za dan, ki bi bil kot državni ali narodni praznik bolj v skladu z njih zavestjo kot 1. december, je zelo verjetno. Toda 29. oktober ni bil javno praznovan, v bistvu „narodnega praznika“ — narodni prazniki so ustanova in dediščina francoske revolucije — pa je vprav to, da se javno in pod zakonom države praznuje.

V dejanskem zgodovinskem kontekstu 29. oktobra je celo to težko govoriti, da bi bil ta dan „federalističen“ v nasprotju s „centralističnim 1. decembrom“. Še težje je trditi tradicijo tega praznika v preteklosti. Zato strelja mimo cilja isti, ki se brez zgodovinske argumentacije postavljata na moralistično-profesoralni piedestal in se sprašuje o nek-kih „samoslovenskih posameznikih“, ki da zanikavajo tradicijo 29. oktobra kot narodnega praznika: Ali zgodovine nočejo poznati, ali pa jo namenoma potvarjajo?!

Seveda je mogel kdo „zasebnopravno“ obhajati 29. oktober. „Debata“ ob tem „narodnem prazniku“ vnovič kaže, kako skoraj nič naši javni delavci ne mislijo o pravnih kategorijah. In vendar je narodno življenje — kadar se seveda narod pojmuje v docelnem pojmu organičnega in organiziranega naroda in ne morda v pojmu kakšne istojezične populacije — v odličnem smislu pravno življenje. Če kdaj filolog, ki mu stroka izhaja iz lingvističnega in literarnega pojma naroda, ne kaže čuta za pravne danosti narodnega življenja, se ni tolikanj čuditi. Bolj pretresljivo je, kadar morejo javni delavci s pravno fakulteto razpravljati o pojmih državnega prava, np. o konfederaciji in federaciji, opredeliti za juristarsko premljevanje.

D. F.

„TU ZDENKO, GOSPOD ŠKOF!“

„Mesece in mesece dolgo sem vsako noč trepetajoč čakal, kdaj pride čas okoli polnoči in zaslišim telefon. Ko sem slušalko dvignil, se je redno na drugem koncu žice oglašil ukaz: 'Tu Zdenko, gospod škof! Boste malo prišli k nam.' Kar je sledilo, je bilo zasliševanje v Tacnu.“ To je rajni mučeniški nadškof Vovk, ko je prvič mogel priti v inozemstvo, povedal ne enemu slovenskemu rojaku. Ta mučilna zasliševanja so poleg zažiga na novomeški postaji zlomila življenjsko silo zdrave kmečke korenine kot je bil Ribičev iz Vrbe.

V svojih spominih na titovske ječe dr. Ljubo Sirc omenja, kako ga je poklical k sebi udbaša „zadolžen za duhovniki“ in ga silil, naj skuša prepričati dr. Stanislava Leniča, da bo „bolj pripravljen sodelovati kot doslej“. „Seveda sem dr. Leniču takoj natančno povedal, kaj je Zdenko Rotar hotel od mene,“ nadaljuje dr. Sirc svoje pripovedovanje. Tako ima Vovkov mučitelj tudi rodbinsko ime.

Akcija UDBE je bila časovno koordinirana: „Takrat so pritiskali na dr. Leniča, da bo vplival na škofa Vovka, da bo komunistom popustil,“ pravi priča teh dogodkov v letošnjem Zborniku Svobodne Slovenije.

V letu Gospodovem 1968 pa je isti Zdenko Roter naenkrat prevzel vlogo apologeta Vovkovega naslednika na ljubljanski škofijski stolici in „pokoncilske cerkve“. V septembrski številki Rodne grude (publikacije partijske pomožne organizacije pod imenom Slovenska izseljenska matica) je v brambo sedanjega ljubljanskega nadškofa in cerkve po koncilu (kakor si jo on predstavlja) začel lomiti trhla kopja proti „napadom“ Naše luči. Ta katoliški mesečnik za Slovence na tujem naj bi bil kriv napadov na škofe in papeže. Ti „napadi“ naj bi se nahajali v brošurici Slovenska Cerkev, ki jo je leta 1967 izdal v Celovcu konzorcij Naše luči.

Kaj je nagnilo udbaša „zadolženega z duhovniki“, ki se je v tem svojstvu moral mučiti s pojmi kanonskega in mednarodnega prava, ki mu očitno ne leže tako kot bolj konkretne akcije, da se je lotil pisanja apologetičnega (in po drugi strani grozečega) članka „Daleč od dialoga. (Slovenska cerkev in socialistična Jugoslavija)“? Najbolj občuteni motiv pisanja je stavek, ki ga Zdenko Roter iz celovške knjižnice kar prvega navaja: „Januarja 1967 je ljubljanski nadškof dr. Jožef Pogačnik pri sprejemu pri komisiji za verska vprašanja imel programatični govor o razvoju odnosov med Cerkvijo in državo, v katerem je čez mero slavil privrženost slovenske duhovščine državi in jugoslovansko državno zavest. (Sliši se, da je dan pred govorom imel na obisku dva udbaša).“

Pisecem Naše luči mlada kri dovolj sveže oživlja primerne domislice, da morejo krepko sami voditi debato z improviziranim udbaškim kanonistom in internacionalistom. Po izidu okrožnice Humanae vitae je bilo v njih časopisju dovolj jasno napisano, da nočejo biti prišteti v „sklerotično cerkev“. Prej je seveda treba rešiti vprašanje, ali je pisec polemike zoper Našo luč sploh vreden odgovora po pravilih evropskega občevanja.

Opazovalca slovenskega „razvoja“ v prvi vrsti ne zanima vsebina, temveč dejstvo Zdenko Roterjevega članka. Na Slovenskem samo se je mogel dogoditi edinstveni primer, da se drzne nekdo, ki je najprej „dialogiziral“ kot plačani poklicni mučitelj slovenskih katoliških ljudi, slovenskim katoličanom dajati nauke o dialogu. Take nesramnosti so mogoče samo v družbah brez čuta za čast. Tisti, ki so od komunizma pričakovali novega Slovenca, ki ima smisel za čast in ponos, se morejo zamisliti ob takih posledicah komunističnega terorja za slovensko duševnost.

Primer Zdenka Roterja pa tudi dokazuje, kako malo zares misli partija z dialogom. Sicer ne bi izbirala dialogantov take preteklosti. Izbrati take ljudi, se pravi, norčevati se iz dialoga.

Samo daljave nam še ostajajo: za obisk, za pogovor in za svetlo misel. Navadno objavljamo samo znamenite govore in učena predavanja. Kdo bi se menil za navadne razgovore? A so mnogokrat važni, zlasti, če izrgajo pozabljenu stvar, ki so v dogajanju celote biseri.

Slovenci v Kanadi smo letos ob raznih prilikah mislili na tiste dni pred 20 leti, ko so prihajale v to deželo svobode in razsežnosti skupine slovenskih beguncev iz koroških taborišč. Prihod v Kanado je tedaj pomenil stotinam slovenskih fantov in deklet vstop skozi vrata, ki so odpirala mladim ljudem vsestranske možnosti. In na te so čakali mladi ljudje, v želji, da si ustvarijo lepše življenje. Fantje in dekleta so si uredili družine in danes ob 20-letnici je pred njimi nov rod ali bolje, so oni sredi novega, mladega zaroda.

Pred 20 leti so prišli, potrebni kruha in lačni svobode. S seboj so prinesli samo to, kar je v vsakem posamezniku mogla obseči njegova notranjost: pridonost in skrito rast, ki je komaj čakala, da se uveljavi. Z njimi je prišla tudi pesem, cvetje slovenske kulture.

In komaj so prišli — še v vagonih so stanovali „usmerjevalci železnih cest“ — že so se pripravili za nastop. Ljubezden do slovenske pesmi in besede jih tudi v domotožju velike tujine ni zapustila. Sicer pa Slovenec poje, če moli, ali joka ali se veseli. Za nastop jih je pripravil g. Ignacij Križman, ki je tako spraval skupaj prvo slovensko kulturno prireditev v Kanadi in to že leta 1948. Od tedaj ima g. I. Križman za slovensko pesem v Kanadi veliko zaslug, 20 let si jih že nabira. Želel sem z njim pogovora, da bi ohranil potomcem njegova pionirska prizadevanja. Tako je nastal pogovor na daljavo: telefon in pošta sta ga pa posredovala.

G. Križman, ali bi hotel povedati kaj o sebi, o domu in o domačem kraju. In je takoj sporočil. „Rojen sem bil v Strugah na Dolenjskem zadnjega januarja 1916. Torej v dneh hudega v prvi svetovni vojni, a v lepem kraju naše Dolenjske.“

Vztrajen pevovodja ste, ali smem vprašati, kako ste prišli do tega? Ljubezden do pesmi vam je gotovo že prirojena. In zopet je na kratko in jasno povedal: „V Ljubljani sem napravil triletno orglarsko šolo. Nato sem bil eno leto organist v Strugah. Od doma pa sem odšel kot domobranec leta 1945. Po letu katastrofe sem eno leto poučeval petje v Djekšah pri Velikovcu, na Koroškem.“

Koliko časa ste pa že v Kanadi? „Leta 1948 sem prišel s prvo skupino 80 fantov, torej je že minilo 20 let. Delali smo na progi in tako služili enoletno delovno pogodbo. Dve leti po prihodu sem se pa poročil, ker človeku ni dobro biti samemu, na tujem še celo ne.“

Ali nam niso prvi koraki po mrzli tujini vzeli glasu? „Nasprotno, pesem nas je držala pokonci. Še preden smo odslužili enoletno pogodbo, smo že peli. Pevske vaje smo imeli kar v železniških vagonih. Še isto leto, 1948, smo v mesecu oktobru pripravili prvo kulturno prireditev. Bil je to dramatsko-pevski nastop. Bilo je tedaj kakih 40 pevk in pevcev. Katere pesmi smo zapeli, se ne spominjam več. Vem pa, da smo poleg koncerta igrali tudi Kovačevega študenta.“

Vidim, da ste bili vi g. Križman prvi slovenski kulturni delavec v Kanadi, ki še danes vztraja, ko pod vašo taktirko že poje tudi mladi rod. Povejta nam še kaj iz vašega udejstvovanja.

„Po odsluženem kontraktu 1949 smo se naselili v Torontu. Takoj sem prevzel pevski zbor in smo vsako nedeljo peli pri maši. Imeli smo tedaj že slovenskega duhovnika dr. J. Kolariča med seboj. Pozimi 1949-50 smo pripravili prvi boljši koncert in povabili rojake v poljsko dvorano. Tudi pri tem koncertu je sodelovalo kakih 40 pevk in pevč. Zapeli smo 12 pesmi in sicer: mešani zbor, dekliski in moški zbor, vsak po štiri pesmi. Naj na kratko povem o svojem pevsko-kulturnem udejstvovanju.

Bil sem organist v župniji Marije Pomagaj skoraj tri leta. V tem času sem imel čez 40 pevk in pevcev. Poleg cerkvenega petja smo v tem času naštvudirali tudi Tomčev „Slovenski božič“, nastopili z enim mogočnim pevskim koncertom in imeli še nekaj drugih pevskih nastopov.

Ko se je ustanovila druga slovenska župnija v Kanadi Brezmadežna s čudodelno svetinjo, bival sem tedaj na njenem ozemlju, sem postal organist te nove župnije in ostal to tri leta. Tega dela ne bom opisoval, ker ga je prekinila višja sila. Sedaj sem pa že skoraj štiri leta organist pri slovenski župniji v Hamiltonu. Istočasno pa vodim tudi poseben zbor, ki smo mu dali ime Združeni pevci Toronto - Hamilton. Vsak petek imamo pevске vaje v Slovenskem domu na 864 Pape Ave. in enkrat tedensko v Hamiltonu. Razdalja med tema dvema krajema je 60 do 70 milj, kar bi zneslo kakih 100 km. Vsako leto pripravimo en pevski nastop in zopet smo se naučili Tomčevo opereto 'Slovenski božič'. Ob 20-letnici našega prihoda v Kanado smo gostovali s svojim koncertom v Torontu, Hamiltonu, Monteralu. Z moškim zborom smo odhiteli tudi v Indianapolis v ZDA. Tamkaj smo bili deležni najgloblje hvaležnosti. Ko so ljudje slišali našo pesem, so solze veselja tekale po licih. Do sedaj sem v Kanadi pripravil in vodil kakih dvanajst pevskih koncertov, poleg seveda cerkvenega petja.“

Ali ste pri svojem plemenitem delu imeli kake posebne težave? „O tem pa g. Križman ne govori rad. „Težave so bile pri pevskih koncertih vedno in povsod. Zdi se mi, da so pevci bolj občutljivi kot nepevci. Treba je bilo vedno veliko dobre volje in potrpljenja in je šlo naprej. (Kot poročevalec bi dostavil: in neizmerne ljubezni do slovenske pesmi!) Čisto nekaj drugega pa so bile krivice, žalitve in ponižanja, ki sem jih doživel, preden sem začel s pevskim vajami v Hamiltonu. To so pa rane, ki so jih zadali ljudje, ki bi morali preprečevati krivice, blažiti žalitve in ne dopuščati ponižanj. Te rane se pa ne bodo zacelile nikoli. Tedaj bi bil skoraj omahnil in se ločil od slovenske pesmi. Pa so se dobili

(Dalje na 8. str.)

Prejeli smo drugo številko VESTNIKA, glasila Slovenskega društva v Melbourneju, Avstralija. Pod zaglavljem Proč s predsodki objavlja misli dr. Toussainta Hočevarja o slovenski problematiki, odkoder povzemamo:

„Prvi mit, ki ga imam v mislih, je usoda in toliko, v kolikor nas ovira, da se kot narod postavimo na enako raven s sosedi in sploh z evropskimi državnimi narodi. Gre za zmotno prepričanje, da Slovenci nismo zgodovinski narod v istem smislu, kot so Nemci, Madžari, Čehi, Hrvati ali Srbi. To prepričanje izvira iz zgodovinske interpretacije, po kateri naj bi Slovenci v zgodovini nikdar ne imeli lastne države in po kateri naj bi še tja do našega pojava na evropskem odru bili vedno podložni bodisi Obrom, bodisi neki širši slovanski tvorbi, bodisi Nemcem. Moderna zgodovinska znanost je to interpretacijo dokončno zavrгла. Danes ni resnega zgodovinarja, ki bi dvomil v nekdanji obstoj suverene slovenske države Karantanije. Še več, o tej državi moremo na podlagi gradiva o ustoličenju koroških vojvod trditi, da je bila za razliko od raznih fevdalnih držav tistega časa osnovana na temeljih demokracije in socialne pravičnosti. Pravna kontinuiteta te slovenske države je bila zaznamna prav do časov Marije Terezije, kajti šele ona je odpravila privilegije, ki jih je bil do tedaj deležen vojvodski kmet.

Toda čeprav dejstva pričajo, da smo zgodovinski narod, Slovenci še nismo odvrgli zmotnih predstav, ki smo jih v naši preteklosti prevzeli brez pretresanja od tujcev. Še vedno se obotavljamo, da bi brez pridržkov in na glas povedali, da smo nasledniki tradicije karantanske države. Predvsem bi morali to povedati naši mladini, kajti če so jo tujci vzgajali le k pridnosti in podložnosti, potem jo moramo mi vzgajati k samozavesti in enakopravnosti. Tako, da bodo sinovi našega naroda, ko pridejo v svet, na vprašanje, kdo so, lahko brez oklevanja odgovorjali, da so Slovenci. Če v svetu priznavajo narodnostno identiteto Skotov, čeprav jim manjka živ in visoko razvit jezik, kot ga imamo mi, zakaj ne bi tudi naše?

Drugi mit iz naše miselne ropotarnice je mit majhnosti. Naši politiki, znanstveniki in časnikarji so in še nenehoma ponavljajo, da smo majhen narod. Kaj je merilo naše majhnosti?... Kako veljavna ap je sploh trditev, da smo številčno majhni? Ko bi prelistali Atlas narodov sveta, ki je edinstvena publikacija svoje sorte, bi se prepričali, da je več narodov, ki so številčno šibkejši od Slovencev, kot pa takih, ki so številčno močnejši: Na svetu govorijo nad 3000 različnih jezikov. Od tega števila jih je samo 130 takih, ki služijo več kot enemu milijonu ljudi in samo 70 takih, ki služijo več kot pet milijonom ljudi. Iz seznama držav, ki so članice OZN, bomo ugotovili, da je med njimi precej številno šibkejših od Slovenije. Suverena država Sajčelskih otokov šteje npr. le 80.000 prebivalcev. To je majhna nacija, ne pa Slovenci...“

(Vestnik, XIII, št. 2, str. 9)

• Katoliški Glas v Gorici je začel objavljati spomine monsijnorja Janeza Hladnika V službi Cerkve in naroda. 12. decembra 1968 je izšlo že 7. nadaljevanje. Pokojni monsijnor je spomine napisal nekaj let pred smrtjo.

GENIJ SLOVENSTVA

Cankar – Krek – Korošec

Slovenska kulturna akcija se je 8. decembra spomnila petdesetletnice smrti Ivana Cankarja s spominsko prireditvijo v škofovem zavodu v Adrogué. Ob 11 je bila maša, ki jo je opravil dr. Filip Žakelj, in je v pridigi podčrtal v glavnih potezah pomen dela slovenskih kulturnih delavcev. Po maši je opravil molitve za pokojnega pisatelja in vse pokojne slovenske književnike.

Na proslavi sami je najprej govoril predsednik SKA Ruda Jurčec (govor prinašamo na drugem mestu), Božidar Fink je iz knjige Rude Jurčeca Skozi luči in sence prebral odlomek iz poglavja „Katafalk v Narodnem domu“, profesor Alojzij Geržič pa je prebral sestavek Josip Friedrich Perkonig o Ivanu Cankarju, Nikolaj Jeločnik pa je recitiral odlomke iz Bele krizanteme: „Moje delo je knjiga ljubezni — odpri jo domovina!“

ZA SKLAD GLASA so darovali: g. N.N., 50 pesov; g. Francšek Jager, Ezeiza, 500 pesov; g. Ivan Trtnik, Bs. Aires, 300 pesov; ga. Ana Skopec, ZDA, 3 dolarje. g. Ciril Golmajer, Haedo, 150 pesov. (G. prof. Logar je daroval za jubilejno zbirko Glasa 2.500 in ne 2.000 pesov.)

Vsem prisrčna hvala!

ZA BOGOM VREDNA NAJVEČJE ČASTI je naslov knjigi, ki jo je napisal dr. Filip Žakelj in je izšla kot 3. zvezek Baragove knjižnice. Podnaslov poudarja, da velja spis Baragovemu delu za češčenje Marije in spada torej v okvir Baragovega jubilejnega leta. — Knjigo dobite tudi v pisarni Slovenske kulturne akcije in je cena 500 pesov. Obsega: 256 strani.

DELOVANJE GENERAL MAISTRA, rešitelja Maribora in štajerske in organizatorja za rešitev slovenske Koroške, je opisal mariborski Večer 21. novembra in sicer v obliki razgovora z inž. Borutom Maistrom, generalovim sinom, ki živi v Mariboru. Razgovor je zajel več ko eno stran dnevnika in tukaj podajamo nekaj misli v izvlečku. Na vprašanje, ali je general Maister kdaj razpravljal o vlogi slovenske vlade v prekratnih dneh leta 1918, je odgovoril: „Da, o tem nam je pogostokrat govoril. Kmalu potem, ko je prevzel oblast v Mariboru, se je pri njem javilo nad 1200 vojakov Dalmatincev s popolnim častniškim kadrom. To je bila za tiste čase že cela vojska. Bili pa so tudi zelo dobri vojaki. Hotel jih je poslati na Koroško, saj bi nam bili lahko ohranili veliko tistega dela slovenske zemlje. Za vsak primer je oče poprej še vprašal v Ljubljano za mnenje vlade. Tam so rekli odločno: ne. In tako ni mogel storiti drugega, kot poslati Dalmatince domov. Potem se je moral zaradi samostojnega ukrepanja celo zagovarjati v Ljubljani. Tam pa so sedeli na odločilnih mestih tudi taki ljudje, ki so govorili: 'Kako naj bi zasedli Koroško, ko pa nimamo niti toliko ljudi, da bi lahko zasedli davkarje in urade doma?' To je seveda le ena od nespametnih odločitev tedanje slovenske vlade v Ljubljani. Bilo pa jih je še mnogo več!“ Na vprašanje, ali mu je oče v viharne letih pred 1918 kaj govoril o Jugoslaviji in o možnosti osvoboditve Slovenije in njeni samostojnosti, je odgovoril: „Tega se natanko ne spominjam, bilo mi je tedaj devet let. Vendar je bilo leta 1917 doma mnogo govorjenja o majniški deklaraciji. Oče se je poznal z dr. Antonom Korošcem in ta mu je vedno prinašal najnovejše novice z Dunaja, tako da je bil o vseh zadevah dobro poučen. Korošec je bil hkrati cesarski dvorni kaplan, bil je torej pri viru informacij, in vse to je očetu in kasnejši stvari za osvoboditev severne Slovenije mnogo koristilo. Ko je bil kazensko premeščen v Gradec, je sicer napredoval v majorja, toda niso ga pustili nazaj v Maribor. Po posredovanju dvorne pisarne na Dunaju — seveda pa na pobudo doktorja Korošca — je bil vendarle premeščen

(Govor na proslavi petdesetletnice Cankarjeve smrti, 8. decembra 1968, v Adroguéju)

Francoski pesnik Chateaubriand je na predvečer svojega življenja napisal zamivo knjigo z naslovom „Le Génie du Christianisme“. Zdi se mi, da more tako knjigo o geniju krščanstva napisati samo pisatelj, ki ve, da je njegovo narodno občestvo bilo že popolnoma oblikovano, da je bil francoski narod že dorastel, da je imel vsake oblike svojega kulturnega in narodno-političnega življenja že urejene in izdelane ter je tako pisatelj lahko že segal v transcendenco iz genija svojega naroda. Vzporedno so tako stopnja v zahodnem svetu že dosegli drugi narodi, tako Španija in Anglija. Genij španstva se izraža v delih Calderona in angleški je dosegel isto, sicer različno vsebino v Shakespearovih stvaritvah. Nekaj desetletij po francoski revoluciji pa je francoski pesnik že lahko govoril o geniju svojega naroda in iz njega o geniju krščanstva.

Pri Cankarju pa bi se morali vprašati, kaj je genij slovenstva. V čem smo Slovenci tako enotni duhovno, narodno, politično, da potem vsi živimo duha genija, ki je bil podarjen samo slovenskemu narodu kot celoti. Petdeset let po njegovi smrti je pogled kaj različen, zanimiv.

Ali moramo biti ob pogledu na genij slovenstva, na položaj slovenstva res črnogledi?

Najprej se moramo zavedati, da si svojega genija še večji narodi niso izoblikovali. Nemški narod je še daleč od tega cilja. Eden izmed graditeljev prvih elementov njihovega genija je bil celo tujec, Anglež Huston Stewart Chamberlain, po Chateaubriandu sta tudi krenila na podobno pot iskanja Gobeineau in Joseph deMaistre in Angleži so si iskali vsebino v delih Carlyla in Lyttona Stracheya.

Na poti svojega razvoja se moremo Slovenci edino pri Cankarju ustaviti in priznati, da je prišel najbliže temu, kaj je genij slovenstva. V njegovih delih in posebej v spisih politične in polemične narave, so že njegovi elementi navzročili Samo iz njega in izpod njegovega peresa je mogla prodrati v svet osnovna misel našega kulturnega in narodno političnega izživljanja: s svojo samostojno in suvereno slovensko državo moramo postati član družine svobodnih narodov, kakor je to nakazal v enem svojih zadnjih govorov nekaj mesecev pred smrtjo, to je v aprilu 1918 v Trstu. V tem je bil zajem genija slovenstva.

To je njegov testament! Do danes pa ga še nismo izpolnili!

Vzporedno z njim imamo Kreka. Sledeč zakonom in nalogam svoje dobe pa je krenil že v okvir evropske in svetovne univerzalnosti. Bil je res tako močno „srce sredini“ našega naroda, da je iz izvirov slovenstva mogel postati učenik in izpraševavec vesti še ostalim slovanskim narodom. Njegov govor o dolžnostih in slogi me Slovanji je v dunajskem parlamentu izzvenel s toliko silo, da je skupina prizadetih poljskih poslancev jokala. Toda na koncu pri Kreku le ni bilo jasno, kakšna je bila njegova prava vizija o položaju Slovencev v skupnosti z drugimi jugoslovanskimi narodi. Zgodnja smrt mu je v oktobru 1917 preprečila, da bi doživel razočaranje po letu 1918. Kaj si je mogel zamišljati pod slovensko državnostjo, je le malo znano. Nekaj je bilo tega v njegovi razlagi o vlogi hrvatskega državnega prava pri urejanju usode slovenskega naroda. Toda hrvatsko zgodovinsko državno pravo je terjale po določbah pragmatične sankcije, da bi Hrvatska morala biti samostojna država, če bi vključevala tudi Kranjsko in dele štajerske. Kaj bi bilo s slovensko udeležbo v taki državni tvorbi, si je težko misliti.

Ob analizi Koroščeve dobe v slovenski politiki se pogosto ponavlja misel, da prva Jugoslavija pomenila napredek za Slovence. Dodaja se celo, da je bila Jugoslavija prava rešitev. Kaj pa bo s to prvo Jugoslavijo, je Korošec spoznal že 8. novembra 1918, ko je v Ženevi podpisal s Pašičem ženevski dogovor. Že takrat je videl, v čem bo tragedija slovenske navzočnosti v prvi Jugoslaviji. Komaj je bila pogodba podpisana, je bila po Pašiču že tudi prekršena. Za Korošca se je tedaj začela doba v kateri je mogel biti v Jugoslaviji samo čuvar slovenskih koristi. Genij slovenstva pa v prvi Jugoslaviji ni bil prisoten. Kajti po vidovdanski ustavi je ime Slovenije izginilo, ko smo bili razdeljeni na ljubljansko in mariborsko oblast. Tako smo postali lokalna filološka in folklorna zanimivost; pozneje se pod diktaturo o slovenski narodnosti celo ni smelo govoriti. Slovenska zastava je bila prepovedana in Cankarjeve tekste so morali iztrgati iz srednješolskih čitank. Včasih smo se vpraševali, kaj Korošec misli o slovenski prisotnosti v Jugoslaviji. Kar pa nam je govoril o Sloveniji je povedal s tolikšno močjo, da je bilo opazno, kako je v umevanju slovensva korak naprej. Pogosto se ponavlja njegov stavek, češ „da se je pot Slovencev v Jugoslavijo šele začela“. Takoj pa se potem k temu navezuje tudi misel, da smo bili v prvi Jugoslaviji deležni lepega napredka na raznih področjih. Toda tisti „napredek“ je bil logičen v okviru napredka povsod po svetu. Poleg tega pa smo že bili vsak dan priča, kaj smo morali zanj plačevati. Kaj pa je Korošec dejansko sodil o našem položaju, sem mogel sklepati samo iz razgovorov z doktorjem Ahčinom v uredništvu Slovenca. Nikdar ni dodajal, da bi bil ponavljal njegove stavke, toda znano mi je bilo, kako je bil Ahčin s Korošcem potegnjen v njegove najbolj zaupne misli in

črte. Po teh ni bilo mogoče soditi, da bi bila pot Slovenije v Jugoslavijo končana; bila je res samo začetek poti do graditve prave slovenske državne samostojnosti.

Kako pa je bilo pri Korošču z genijem slovenstva? Mislim, da je to Koroščevo potezo prvi jasno podal doktor Izidor Cankar, ko je dejal, da je bila najmočnejša in najgloblja Koroščeva lastnost povezati vse Slovence v skupnost za isti program in sicer v najtežjih trenutkih njihove zgodovine. Takšno čutenje prave narodne enotnosti pa je že tudi izraz pravega ravnotežja z genijem slovenstva.

Prvi dokaz o takem umevanju slovenstva v Jugoslaviji je že kmalu po vidovdanski ustavi ponudila Koroščeva navzočnost na prvem kongresu panevropske unije leta 1923 na Dunaju, ko je bil kot zastopnik Slovencev izvoljen za prvega podpredsednika kongresa in organizacije. Gotovo je to bila jasna manifestacija tega, kaj je mislil o mestu Slovenije v Srednji Evropi. Drugič se je podobno naziranje pokazalo pri objavi „slovenskih“ ali „Koroščevih punkcij“ 31. decembra 1932. Za ohranitev legalne podlage je bilo tam rečeno, da mora postati Slovenija toliko privlačna, da bodo k njej stremeli vsi Slovenci — in teh je bilo ena tretjina — izven meja, toda kralj Aleksander je to točko razumel še globlje, ko je v njej odkril velezdajalske klince proti Jugoslaviji. Končno pa je svoje izkušnje v prvi Jugoslaviji razložil dva dni pred podpisom pogodbe med Stalinom in Ribbentropom v avgustu 1939. Vedel je že, da bo izbruhnila druga svetovna vojna in napovedal je za polrugo leto naprej, da bo Jugoslavija potegnjena v konflikt, kjer pa bo „razpadla wie ein Kartenhaus — kot stavba iz papirja...“. Toda ta dogodek je slutil že leta in leta vnaprej, ko je doktorju Steletu naročil, naj za Mohorjevo družbo napiše monografijo „Marija v slovenski umetnosti“ z besedami: „Prišli bodo časi, ko bo samo Marija kraljica Slovencev in jih bo ona reševala.“

Res je bil Korošec med glavnimi nosilci režima, ki ga je oblikovala Jugoslovanska radikalna zajednica. Toda kmalu sem ugotovil, kakšen je bil po njegovem mnenju ta „začetek“. Nekajkrat sem bil ob sobotah v njegovi bližini, ko se ja ban dravske banovine popoldne poslavljaj in se je začel Korošec hudomušno, skoraj porogljivo izražati, da „mora ban naslednje jutro na otvoritev moderne greznice nekje na Dolenjskem“ ali pa „za botra kaki novi motorni brizgalni za gasilsko četo nekje na Štajerskem“. Dobro sem čutil: bilo mu je hudo, da je moral najvišji predstavnik oblasti v Sloveniji le na tak način izražati obseg svoje oblasti in pristojnosti. Ob enem izmed zasedanj banskega sveta sem Korošča srečal na hodniku naše opere pred častno ložo in me je skorajda trdo prijel, zakaj v listu toliko pišemo o zasedanju in govorih banskih svetnikov. Tudi to je bilo treba razumeti: Korošec je že 15. oktobra 1918 tedanjemu Narodnemu svetu v Ljubljani predlagal, naj se okliče za slovenski parlament. Tega nikdar nismo dobili in ga tudi danes nimamo.

Kako je gledal na položaj Slovencev v Srednji Evropi, sem v letu 1936 opazil na Bledu. Mimo je bilo ravno zasedanje Male antante, kjer je Korošec s svojo intervencijo preprečil, da bi se ta diplomatska tvorba na predlog Beneša in Titulesku naslonila na Sovjetsko zvezo in bi se s tem že takrat odprla vrata moskovskemu imperializmu v Srednjo Evropo. Na kiosku sem opazil novo številko pariškega glavnega glasila francoske socialistične stranke Le Populaire. Na uvodnem mestu je bil naslov „Le role de Msgr Korošec — vloga msgra. Korošča“ in je članek napisal sam predsednik tedanje vlade Leon Blum, vodja ljudske fronte. Strupeno je obsodil Korošča, ker je preprečil levičarsko preusmeritev Male antante. Posebno poglavje bi veljalo posvetiti Koroščevemu deležu pri oblikovanju jugoslovanske zunanje politike.

In kakšno je bilo zanj plačilo v Jugoslaviji?

Njegov smrtni dan — 12. december 1940 — je po dnevu blizu Cankarjevemu smrtnemu dnevu. V torek 15. decembra je bil potem res kraljevski pogreb v Ljubljani, krsto so Korošču ovili s slovensko zastavo, toda še je veljala prepoved in prvi policaj na oglu bi jo smel ali moral raztrgati. In okolnosti njegove smrti. Bil je zapleten v težko borbo in tedne poprej je že odgovoril: „Ne, ne bom vzdržal, padel bom...“ Dva dni pred smrtjo je vedel, da je zastrupljen (kakor bo objavljeno v III. delu Luči in sene). Dobro je vedel, da je žrtev zarote iz dveh smeri.

Kaj nam nudi na vse to spomin na Ivana Cankarja po petdesetih letih! Kakor na dlani je resnica, da je pisatelj in pesnik Cankar prvi dojel vsebino genija slovenstva, čigar ostvaritev je v Trstu orisal kot luč v stavbi, svetišču slovenske državnosti, ko bomo prišli do pravega mesta v družini svobodnih narodov. Toda glavno oviro je že sam doumel in nam jo razložil, ko je karakteriziral Govekarje svojega časa z njihovim umikanjem, ko so na primer ti in taki ljudje na vse pritrjevali, pa tudi že takoj isto zanikali: „Res je — ampak...“ Isto se ponavlja danes: slovenska država s popolno suverenostjo je res naš cilj, toda za izgovor je takoj na roki ta ali oni „ampak“. Ta naš večni: „Res je — ampak...“

Pred kratkem sem bral članek Philipa J. Toynbeeja v New Statesmanu (11. oktobra 1968) pod naslovom „For a new Parish Pump — za novo farno brizgalno“. Spoprijema se z alienacijo kot begu pred stvarnostjo. Najprej odklanja nazore argentinskega pisatelja J. L. Borgesa, ki priporoča popolno priznanje nemoči pred trpljenjem, torej resignacijo, takoj nato še ostreje zavrača Johna Osborna, začetnika literarnega gibanja „jezljivih mladeničev“, ki se je sprožilo z njegovo dramo „Look back in Anger“, torej z duhovnim očetom sedanjih razgrajanj mladine po univerzah. Osborne se je namreč brezbrizno obregnil ob dogodke v Pragi in zapisal: „Kaj nam mar, kaj se dogaja v Pragi. Tam imajo na cestah sovjetske tanke, pri nas pa imamo ceste polne taksijev.“ Povsod se torej opaža, kako se pred spopadom s stvarnostjo strahopetno umikamo v alienacijo, kar pa je zgrešeno, ker so bile tudi v preteklosti že krize, podobne našim, a so bile premagane, kakor bo morala biti premagana tudi sedanja prestrašenost pred iznajdbami, tegobami našega časa.

Ali ni naš slovenski „res je — ampak“ enak beg v alienacijo, ko bi se še hoteli zadovoljevati z modernimi greznicami ali novimi farnimi motornimi brizgalnami

nazaj v Maribor. V Gradcu oče ne bi bil mogel ničesar storiti za osvoboditev teh krajev, tu v Mariboru pa je imel dobro speljane niti, da je lahko stvar takoj zagrabil na pravem koncu. Doma so večkrat govorili o razpadu Avstrije in o ustanovitvi Jugoslavije, nikoli pa ni bil govor o kakršni koli obliki monarhije. „Na vprašanje, ali je general kdaj dvomil o svojih akcijah med 1. in 23. novembrom 1918, je bil odgovor: „Ne, nikoli! Moj oče je bil optimist in znal je zelo brzdati svoja čustva. Premnogokrat je rekel: 'Jaz moram biti dobre volje že zaradi drugih.' Vsi so gledali samo vanj, in če bi on obupal, potem res ne vem, kako bi bilo. Vesel obraz je kazal tudi doma...“

BOJ ZA MARIBOR in štajersko Podravje opisuje v obliki podlistka v Večeru tudi Lojze Ude. 21. novembra je v tem mariborskem listu izšlo že 32. nadaljevanje. Na isti strani je pa še podlistek pod naslovom Spomini Maistrovih borcev in sta v 10. nadaljevanju opisala Leo Banovšek razorožitev Schutzwehra na Koroškem kolodvoru v Mariboru, Božidar Tomažič pa je popisal razorožitev nemške zelene garde na tovornem kolodvoru v Mariboru.

PAVEL KOHOUT, češki filmski in gledališki režiser se je po pisanju nemških listov odločil ostati v emigraciji. Med nemško publiko je doživel velik sloves z uprizoritvijo Dobrega vojaka Švejka v Hamburgu. Pred nedavnim pa je z gledališčem v Düsseldorfu podpisal pogodbo za uprizoritev lastnega dramskega dela.

HRVATSKI NAROD, časopis, ki kot mesečnik izhaja v Buenos Airesu, je 15. decembra 1968 objavil obsežno razpravo o „kontraktualni federaciji“, kakor jo je doumel dr. Ciril Žebot v knjigi „Slovenija včeraj, danes, jutri“. List njegove nazore odklanja in prinaša izčrpne izvečke iz kritik proti zamisli o kaki konfederaciji ter ob koncu napoveduje posebno razpravo o deklaraciji skupine hrvatskih intelektualcev, ki so septembra 1968 v njej povedali nekaj misli o „obrambi Jugoslavije v nevarnosti“ in o morebitnih ustavnih preureditvah Jugoslavije v konfederativnem smislu. Izjava je v hrvatskih krogih že zbudila mnogo negativnih komentarjev.

POSVET V KREMLJU je popisal italijanski tednik Epoca. Zbrana je bila seja centralnega komiteja sovjetske partije, kjer so v navzočnosti Dubčeka razpravljali o posledicah sovjetske zasedbe Češkoslovaške. Brežnjev se je obrnil k Dubčeku in govoril: „Tovariš Dubček, če mislite, da so sovjetske čete prekršile suverenost Češkoslovaške, potem res ne vemo, zakaj vi ne bi vzpostavili ravnotežja in poslali na ozemlje Sovjetske zveze 300.000 češkoslovaških vojakov. Na primer na kitajsko mejo!“ Dubček je prebledel, Černik je ostal hladnokrven. Brežnjev je nadaljeval: „Podpora KP Italije? Čenče! KP Italije je kot de Gaulle: ne obstaja! Vse komunistične partije, ki so podprle Češkoslovaško, so zaostale in nazadnjaške. Češkoslovaški moči družbe je utvara! ZSSR ne potrebuje svobodnemiselnega marksizma, ki naj bi osvojil množice, kajti nobene možnosti ni, da bi v Zahodni Evropi izbruhnila revolucija prej ko v štiridesetih letih.“

MARIBORSKO GLEDALIŠČE že po tradiciji ni moglo biti samo za občinstvo v Mariboru in okolici. Vedno je moralo prirejati predstave po raznih krajih Štajerske in Koroške. Tako je v pretekli sezoni gostovalo v Ravnah, Ptujju, Apačah, Gornji Radgoni in malo pred koncem sezone še v Trbovljah, Murski Soboti, Ormožu, Vuzenici, Radljah in ponovno v Ptujju. Ob gostovanju v Ljubljani je nastopilo z neko enodejanko poljskega dramatika Mrožka, nato pa še s Tremi sestrami A. P. Čehova. Na Koroškem so Mariborčani nastopili v Celovcu, št. Primožu in v Pliberku in sicer s Cankarjevim Pohujšanjem v dolini šentflorjanski.

pred odgovornostjo in zahtevami genija slovenstva?

Po besedi Ivana Cankarja nam je naloženo odpirati vrata vsebini genija slovenstva, ki po moči vsake umetnikove ustvarjalnosti sega tudi že v globoko metafiziko narodovega čustvovanja in mišljenja. Kot doslej se bo moral slovenski narod bližati vsebini svojega genija po Cankarjevi poti duhovnosti, in to vsebino v končni kulturni in narodno politični dograjenosti tudi uresničiti. Gospod France Dolinar je napisal v Meddobju članek „Škof Anton Martin Slomšek — oče slovenske cerkve“. Prepričan sem, da nikdar slovenska cerkev v Sloveniji ne more biti popolna, če ne bo tudi slovenski narod državno in duhovno popoln. Samo na tak način bo lahko ta cerkev živela v zavesti popolnosti svojega poslanstva, kar pa danes ne more biti v stiski protokolske mentalitete. Tako pojmovana genialnost, ki enako v vrelci umetnosti in znanosti in tudi krščanstva živi iz genija slovenstva, ne bo rasla iz tistih, ki jih je tako ostro šibal že Ivan Cankar skozi dve desetletji do svoje smrti. Odklanjal je črnoglednost in pesimizem in zagrizeno bičal vse oblike oportunitizma.

Obenem s Cankarjem smo danes na začetku poti, ki vodi naš narod v družino res svobodnih narodov.

Ruda Jurčec

— Londonski Times je objavil v svoji literarni prilogi 85 pisem, ki jih je Ernest Hemingway pisal svoji prijateljici v Benetkah Adriani Ivančič. Pisma so iz dobe njegovih potovanj po Afriki, po evropskih državah in iz časov, ko je živel na Kubi. Hemingway in pismih priznava, da mu je Adrijana služila za model junakinje v romanu „Čez reko in v gozd“. Hemingwayeva vdova pa je sedaj vložila pritožbo proti lastniku Timesa, češ da ne bi smel objaviti pisem brez njene vednosti, toda urednik lista odgovorja, da je pisma kupil pri nekem antikvarju v Evropi.

• Angleški pisatelj Conrad, po rodu Poljak, je bil dolga leta navaden mornar na tovornih ladjah. Sedaj so v arhivih trgovske mornarice odkrili, da je kapitan ladje „Riverdale“ Conrada spodil na kopno, ker se mu je uprl, ko ni hotel izpolniti danega povelja. Conrad se je takoj vdinjal na drugo ladjo. Nekaj dni zatem je „Riverdale“ zavezila na pečino in se potopila z vso posadko. Če bi bil Conrad ostal na „Riverdale“, bi bila Anglija ob enega svojih največjih pisateljev... (Pokopan je med slavnimi možmi v pisateljski grobnici v westminstrski katedrali). Preiskava je pozneje ugotovila, da je prišlo do nesreče, ker je bil irski kapitan McDonald preveč vdan pijači.

• Lincoln Center v New Yorku je priredil festival filmov Grete Garbo. Nekaj tednov so vrteli vseh njenih 27 glavnih filmov, nekateri so bili še nemi. Zanimanje je bilo tolikšno, da so bile vstopnice za prve predstave razprodane že nekaj tednov poprej.

• Leta 1973 bo Poljska slavila petstoletnico rojstva Nikolaja Kopernika. Glavne prireditve bodo v Varšavi, Torunu in Krakovu. Poljski parlament je že izbral poseben odbor za jubilejno leto. Poleg razstav bo namreč več mednarodnih kongresov v Varšavi in Torunu, kjer bodo razpravljali o pomenu Kopernika za njegov in naš čas. Po celi Poljski bodo posebne razstave ljudem ponazarjale njegov nauk.

• Umetnost iz Jugoslavije je bila predstavljena na letošnji olimpiadi v Mehiki. Razstavili so devet umetnin. Lepenskega delo Danubium bi naj pokazala razvoj kulture v tem delu Evrope. Dalje so še razstavili kopiji dveh srednjeveških fresk in sicer iz samostana v Peči ter iz cerkve Marije na Škrlinah v Istri iz XV. stoletja. Dalje so bila tam v kopiji vrata splitske katedrale, ikona iz Macedonije, bogomilski nagrobnik iz Hercegovine, ljudski spomenik iz Grče v Srbiji, ena Meštovičeva skulptura ter Hegedušičeva skica za sliko Bitka pri Subotici v letu 1573.

• Züriški gledališki festival je kmalu za dunajskim. Gledališče Schauspielhaus prekrstijo za to priliko „Gledališče štirih jezikov“, ker se glavna dela izvajajo v nemščini, francoščini, angleščini in ruščini. Toda pariške Comedie française ni bilo zaradi dogodkov v Parizu. Napovedali so uprizoritev Molièrovega Don Juana. Švicarji so postavili na oder noviteto svojega rojaka Maxa Frischa. Delo nosi ime Življenjepis, in si Frisch zastavlja vprašanje, kaj bi človek ob koncu svojega življenja še hotel spremeniti ali obnoviti v svojem preteklem življenju, če bi mu bilo dovoljeno prestaviti se nazaj za nekaj desetletij. Avtor v glavnem junaku potem dokaže, da bi storil prav isto, kar je storil pred desetletji, kajti vsak človek stori in počenja vedno tisto, kar je v njegovi naravi; druge rešitve ni. Gledališče iz Münchena je na festivalu proslavilo 150-letnico Georga Buechnerja z njegovim delom Leone in Lena. Dali so tudi Dantonovo smrt. Prav slab teater so pokazali Rusi. Iz Moskve je prišla dramska skupina Vahtangi in uprizorila Tolstojevo dramo Živi mrtvec. Na sporedu so bila še dela Berta Brechta in Jonesca, Amerikanci pa so dali Arturja Millerja tragedijo Cena in Ustinovo Komaj do srednjih let.

JUBILEJ NARODNE GALERIJE

Narodna galerija v Ljubljani je 11. oktobra proslavila petdesetletnico. V počastitev so v prostorih Galerije (bivši

Narodni dom) odprli razstavo „Umetnost XVII. stoletja na Slovenskem“. Slavnostna govornika sta bila akademik dr. France Stele in pisatelj Emilijan Cevc.

PREŠEREN NA KITAJSKEM INDEKSU

Kitajska vlada v Pekingu je objavila svoj indeks prepovedanih knjig. Na indeksu so npr. Mickiewiczza Pan Tadeusz, Tolstojeva Vojna in mir, Ana, Karenina in Vstajanje; ves Čehov, Schiller, Goethe, Victor Hugo in tudi — naš Prešeren, ki ga Kitajci v prevodu ne bodo smeli več prebirati. Ni pa na indeksu noben drugi avtor iz Jugoslavije... Kaj je kitajsko cenzuro pri Prešernu razburilo, oblasti ne povedo.

• Oddelek za umetnostno zgodovino na belgrajski univerzi je izdal zajetno knjigo „Bizantinska umetnost v XIII. stoletju“. Knjiga je plod znanstvenega simpozija, ki je bil svoječasno v počastitev srbskega samostana Sopočani ob njegovi 700-letnici. Velika vrednost te knjige je v tem, da sodelujejo v njej najuglednejši bizantologi iz vseh delov sveta. Knjiga vsebuje 244 reprodukcij.

• Društvo glasbenih umetnikov Slovenije je dalo pobudo za umetniške glasbene in literarne večere. Misel je vzbudila razumevajoč odziv pri Društvu pisateljev Slovenije. Namen pa je pritegniti k takim prireditvam čim več novega občinstva. Po prvih znakih so deč bo uspeh dosežen. Prvi teh večerov je bil posvečen pisatelju Mišku Kranjcu, ki slavi letos svoj 60. jubilej. Za uvod je o Kranjcu predaval Ciril Kosmač, odlomke iz Kranjčevih tekstov pa so brali člani Drame. V glasbenem delu pa je sopranistka Olga Ježeva pela samospeve Beethovna, Dvoraka, Kogoja.

• Novembra so v Beogradu odprli razstavo madžarskega zlatarstva. Pobuda je prišla iz Budimpešte. Na ogled je bilo nad 400 del umetniške in dekorativne vrednosti. Vsa dela pa so bila iz madžarske državne zakladnice. Razstavljeni so bili dragoceni predmeti z madžarskega kraljevskega dvora in tudi cerkvene umetnosti.

SLAVISTIČNA REVIIJA REŠENA

Mariborska založba Obzorja je prevzela izdajanja osrednjega glasila slovenskih slavistov Slavistične revije. Ta revija dve leti ni mogla iziti, ker republiški svet ni dal dovolj podpore. Sedaj je izhajanje zagotovljeno. Uspeh revije je viden tudi iz zanimanja v inozemstvu, odkoder prihajajo prošnje za zamenjavo. Pač pa je v hudi krizi revija Jezik in slovstvo. Sodelavcem ne more plačevati honorarja niti v tisti višini, ki je predvidena po tarifi. Ker je revija izgubila mnogo sodelavcev, peša tudi njena vsebina. Revija je bila priljubljena med profesorji in tudi med dijaki, ki so jo imeli za pomočno učilo. Slavistično društvo se sedaj trudi doseči pravičnejše ravnanje pri oblasteh.

RAZNARODOVANJE JUDOV V ZSSR

Izraelski pisatelj Ben Ami, ki je ruskega izvora, je na več potovanjih v Sovjetsko zvezo mogel stopiti v stik z judovskimi občinami od Vilna de Birobidžana, „avtonomne judovske pokrajine“ v vzhodni Aziji, ki dejansko ni ne judovska ne avtonomna. Sedaj je o položaju tri do tri in pol milijona Judov v Sovjetiji (še vedno četrtnina vseh Judov na svetu) izdal francosko knjigo.

Velikanska večina Judov v Sovjetiji — izvzeti so le

umetniški in znanstveni poklici — je žrtev dejanskih diskriminacij. Edino sredstvo, uiti iz tega položaja, je mešan zakon. Kljub nasprotovanju staršev na splošno sklene vsako leto več tisoč mladih Judov zakonsko zvezo z nejudovskim drugom. Otroci iz takih zakonov se morajo izjaviti za Ruse. Ben Ami kljub prebujanju nacionalnega čutenja v judovski mladini Sovjetske zveze, misli, da pojav teh zakonov, „če ne bo kontroliran, more tako integrirati Jude sovjetskemu prebivalstvu, da v kratkem ne bo ostalo prav ničesar od judovstva v ZSSR“.

KNJIŽNI VELESEJEM V FRANKFURTU

Knjižni velesejem v Frankfurtu, edini svoje vrste na svetu, bo leta 1969 slavil dvajseto obletnico. Res so tudi po drugih državah podobne prireditve, toda samo nemški organizacijski talent je znal do mednarodno prireditve postaviti na pravo mesto v svetu. Ko je bil leta 1949 prvi velesejem v Frankfurtu, je sodelovalo 205 založb in je bilo razstavljenih 10.000 knjig. To številko so tedaj smatrali za rekord, saj je šlo pri knjigah v mnogih ozirih za izvirna dela preteklega poslovnega enoletnega delovanja. L. 1968 se je ta številka povečala za petnajstkratno in je bilo zastopanih 3013 založb z vseh kontinentov in je bilo vsega okrog 2.000 stojnic. Poleg tega pa je bilo še nad tisoč stojnic za kolektivne razstave raznih držav. Vsega je bilo zastopanih 59 držav. Velesejem je trajal samo od 18. do 26. septembra in je bilo ves čas živčno razpoloženje med interesenti z vseh delov sveta. *Razstavljenih je bilo nad 100.000 knjig, od tega 60.000 izvirnih del iz preteklega leta.*

Na preteklem je bil viden poudarek na politični književnosti. Ameriški založniki so ponujali v nakup prevajalske pravice za dela, ki so opisovala dogodke okrog umora senatorja Roberta Kennedyja. Ker je dogodek pritegnil izralski in arabski konflikt, se zanimanje ni niti najmanj pogoilo. Še bolj so zasipala trg dela o majskih dogodkih v Franciji in še posebej na Sorbonni v Parizu, ni pa že manjkalo najnovejših del o dogodkih v Pragi, tam od konference v Črni nad Tiso, do sovjetske invazije v Prago v noči od 20. na 21. avgust. Založbe so tekmovale pri ponujanju in kupovanju avtorskih pravic. Pokojni senator Robert Kennedy je napisal delo o konfliktu med Rusijo in ZDA zaradi Kube. Knjiga zajema samo 89 strani, a je polna tolikih senzacij, da je newyorška založba terjala za pravico prevoda tolikšno ceno, da je noben francoski založnik ni zmožal. Za Evropo je verjetno dobil pravico za nemško izdajo založnik Molden iz Dunaja. Za Frankfurt je bilo presenečenje nenavadno nastopanje ameriške propagande za knjigo. Založba je nad dolgo ulico do razstavišča vsakih deset metrov dala obesiti najbolj živahno

in simpatično pokojnikovo fotografijo in je torej bil nujen učinek za publiko, ki si je pač kupila izvirnik — vsaj tisti, ki znajo angleščino. Molden pa je zasedel vodilno mesto med nagrajenci z novo zbirko Za novi svet.

Največ knjig o krizi v češkoslovaški sta doslej izdali pariški založbi Seuil (katoliške smeri) in Laffont. Nemške založbe so kar tekmovale med seboj, kako priti do pravice izdaj v nemščini. Klepenheuer in Witsch bosta izdala knjigo Živjo Dubček, založba Piper je kupila pravico za izdajo esejev Ivana Svitaka, Molden, star založnik Mnackovih spisov, je seveda kupil rokopis Mnackovih spominov. Založba Suhrkamp je pohitela z izdajo Zbirke češkoslovaških novel in je prvi dan nad 250 izvodov razdelila brezplačno kot izraz simpatij za češki in slovaški trpeči narod.

Vse senzacije pa je presešel izid dveh romanov Aleksandra Solženicina Rakov paviljon in Prvi krog. Obe deli v Rusiji nista smeli še iziti.

Nemške založbe niso letos mogle nuditi ničesar vidnega, kajti vodilni pisatelji Henrich Böll, Günther Grass, Martin Walser in Arno Schmidt niso pripravili novih rokopisov. Pač pa se je pojavila skupina mladih. Toda zanje kritika še ni pripravila pravo mesto v sodobni književnosti.

Ameriški založniki so poslali na trg svojo staro gardo: Taylor Caldwell, Styron, Undike, Arthur Hailey, in enako so storili Angleži z novimi izdajami romanov Angusa Wiksona, Iris Murdoch, Durella, Priestleya, Pamele Johnson, ter Spomine (dve knjigi) Harolda Nicholsona.

Kaj je pa glavni uspeh frankfurtskih knjižnih velesejmov? Knjiga se je danes posplošila po vsem svetu in razni statistični pregledi so že pokazali, da so po knjižnih policah v Parizu, Moskvi, Berlinu, Rimu ter po drugih središčih vsaj po domovih intelektualcev zastopana ista dela istih vodilnih avtorjev. Moglo bi se reči, da se je po drugi svetovni vojni zanimanje za knjigo petnajstkratno povečalo. Po tej plati kulturni delavec ni več državljan samo svoje domovine, ampak že vsega sveta.

INTEKTUALCI ZA SVOBODO

Thierry Maulnier, član Francoske akademije, je 23. novembra v Parizu predsedoval razgovoru „intelektualcev za svobodo“. Kolokvij je sklical z več drugimi zastopniki sodobne francoske kulture, kakor so Robert Aron, André Brissaud, Jacques Chabannes, univerzitetni profesorji Jean Chardonnet, Achille Dauphin-Meunier, Frédéric Deloffre in André François Poncet, Henry de Monfreid, Gabriel Ruau, Remy in Louis Rougier. Organizatorji so za namen kolokvija, ki je obravnaval temo „Porazi marksizma spričo realnosti“, določili: „Povzročiti kristalizacijo prostranega implicitnega, toda razpršenega in nemega toka, ki odklanja marksizem. Ta in sledeče manifestacije bodo dale možnost za izjasnitev velikih konstruktivnih skupnih odločitev ljudem, ki so zavzeti za resnično svobodo, ne glede na strankarsko-politične in konfesionalne poglede.“

Na prvem posvetovanju so posegli v razpravo zlasti Robert Aron, Lucien Laurat, Jean Marczewski, Peaul Serant in François Natter. Bilo je sklenjeno, da se bodo v začetku novega leta 1969 vnovič sešli in da bodo začeli s široko razmahnjeno kampanjo informiranja javnega mnenja zoper vpliv marksizma.

„BOLJ KRIZA ODRASLIH KOT MLADINE“

Poljski pisatelj Witold Gambrowicz (r. leta 1904), ki je 23 let bival v Argentini, odkoder je od 1953 dalje sodeloval v pariški reviji poljskih zdomcev Kultura, je zadnji čas v ospredju francoskega literarnega zanimanja. Dominique De Roux je pred kratkim izdal „Entretiens avec Witold Gambrowicz“, ki pa jih je pregledal, popravil, celo pripisal Gambrowicz sam, kadar mu registrirani tekst

ni bil prav. Tako imajo ti „Pomenki“ skoraj vrednost izvirne pisateljve knjige.

Že veliko let je lanski kandidat za Nobelovo nagrado obravnaval odnos med mladimi in starimi, ki je zanj trdil, da bo postal vedno bolj oster, rodoviten in dramatičen. Zato je zelo presenetil s svojim odgovorom na vprašanje o majskem „uporu mladine“. Rekel je med drugim: „Ta revolta mladih je v resnici delo odraslih. Ta kriza je veliko bolj kriza odraslih kot pa kriza mladine. Zlasti je dokaz za to, kako šibak je postal zrel človek spričo mladega človeka. Vse to se končuje v karikaturi: na eni strani se postavlja mladec, ves strašen, prerok, vizionar, maščevalec, angel ali hudič, na drugi pa stoji ves slaboten in trepetajoč majhen gospod, odrasel človek. Ta se seveda čuti smešnega spričo onega. Uveljavlja se škodljiva oblika odnosa med generacijami. Prav gotovo bodo politični lisjaki naredili vse, kar bodo mogli, da se polastijo te mlade moči, ki je uspešna na ulici. Ta žalostna koketiranja bodo še bolj ponaredila razmerje mladi - odrasli. Zato sem pesimist.“

Svojo misel o majskih dogodkih je sklenil z ugotovitvijo: „Rad bi še nekaj dodal: upori mladih na Vzhodu nimajo nič opraviti z upori na Zapadu; to je nekaj popolnoma različnega.“

„SVOBODO JE MOGOČE IZGUBITI V 24 URAH“

Na „tednu liberalne misli“ je 21. novembra ekonomist Albert Garand govoril o nerazvitih deželah in jo je podvrnil strogi kritiki dirigističnega razvoja. Razni izvedenci na tem področju so doslej zabičevali, „da se je treba odločno odvrniti od vseh načel svobodnega gospodarstva“. Garand je pa dokumentirano ugotovil nasprotno: „Deset let izkušnje je izkazalo

iluzorični značaj teh idej. Dežele, ki so jih uporabile, kakor Gana, Gvineja, Mali, so doživele ponesrečenja, modtem ko so tiste, ki so se odločile za načela svobodnega gospodarstva, kakor Malazija, Tailandija, Slonokoščena obala, Kenija, napravile znaten napredek.“

Predsednik tedna Maurice Allais je za sklep poudaril neverjetne neuspehe dirigizma v razvijajočih se deželah in zatrdil: „Mladi ljudje teh dežel ne podpirajo več te politike. Nič več ne verujejo vanje. Postali so pridruženici svobodnega gospodarstva, pri nas pa je glede tega prejš nasprotno.“ Večer je predsednik sklenil z opominom: „Kakor je treba dolgo časa, da se pridobi svoboda, tako jo je mogoče izgubiti v štiriindvajsetih urah.“

SLOVENŠČINA — POVELJEVALNI JEZIK

Na občnem zboru Slavističnega društva Slovenije so govorili tudi o potrebi uvedbe slovenščine kot poveljevalnega jezika za pripadnike slovenske narodnosti. Slovenščina je bila poveljevalni jezik med revolucijo v letih 1941 do 1945, a se je v drugi Jugoslaviji spet morala umakniti srbsčini. Prvi pa je slovenščino kot poveljevalni jezik v vojski uvajal pesnik general Rudolf Maister, ko je 1918 ustanavljal prve oddelke slovenske vojske v Mariboru. General je bil v začetku v zadregi, kje naj dobi slovenske izraze za urjenje. Zatekel se je v arhive Južnega Sokola iz leta 1869, ki je prvič nastopil s slovenskimi povelji na vseslovenskem taboru v Ljutomeru leta 1869. Pri sestavljanju povelj je kot strokovnjak sodeloval takrat Fran Levstik. A slavisti leta 1968 so morali ugotoviti, da se v Sloveniji povelja dajejo v srbsčini tudi pri telovadnih odsekih Partizana (bivšega Sokola) in celo pri slovenskih gasilcih.

racijo (ustanovljeno 12. marca 1922), ki je 13. decembra 1922 z Rusijo, Ukrajino in Belorusijo kot „posebna federalna država“ sklenila „pogodbo o spojitvi“.

Sovjetska invazija na Češkoslovaško je tedaj v skladu z najbolj leninistično doktrino. Tisti češki humoristi, ki so zapisali: „Lenin, prebudi se! Brežnjev je znorel!“ so v zmoti. Predolgo so pač živeli v ozračju, ki ga prepaja partijska propaganda. Več razsodnosti nasproti komunizmu bi morali pokazati tisti, ki so se iz svobodnega sveta hiteli v Prago učiti „razvojnosti“. Pot bi jim bila prihranjena, če bi komunizem poznali iz virov. To breme jih ni težilo tudi takrat, ko so 1943 prosto priradili slovensko izdajo Adolfa Weberjeve študije o sovjetskem gospodarstvu (po prvi ediciji).

F. D.

APOLLINAIRU V SPOMIN

Novembra lani je Francija slavila 50-letnico smrti Guillaumea Apollinaireja, po izrazni moči in izvornosti pravega naslednika Arthurja Rimbauda. Bil je med prvimi nadrealisti in eden glavnih predstavnikov generacije, ki se je po tem predstavila s Picassom, Max Jacobom, Léautaudom in Billyjem. V njem je bilo le malo francoske krvi, dasi je bil pravi pravnik cesarja Napoleona, rojen 1880 v Rimu; njegovo ime bi moralo biti poljsko Kostrowitsky. Mlada leta je preživel v Monte Carlo, Mentonu in Nici, dokler se ni odtrgal od doma in v Parizu zaslovel kot pesnik novih smeri zlasti v liriki. Leta 1915 je bil mobiliziran, preстал vsa tri leta na fronti, kjer mu je nemški šrapnel odnesel čepico, ko je v jarku prebiral revijo *Mercure de France*. 9. novembra 1918, le dva dni pred koncem vojne, pa je v Parizu umrl kot žrtev španske gripe. Odpravil je ločila v pesmih že leta 1913 z besedami: „Odpravil sem ločila, ker so se mi zadržala nekoristna; ritem in oblika verza — to naj bosta pravi ločili.“ Za Picassa je dejal: „Picasso proučuje svoj predmet kot kirurg truplo.“ Kubizem je pozdravil z besedami: „da je francoska umetnost s kubizmom dosegla svoj višek...“ O gledališki umetnosti: „Če se dramatik več ne ozira na prostor in na veselje, potem zavladna na odru kot bog — stvarnik in postane vladar nad vsemi kretnjami in gibi, nad zvokom, množicami in barvami.“ O Moliéru: „Molière je v zlahtnem meščanu več kot slikar, kajti delo se na odru spremeni v balet lirike in zdrave pameti.“ O tradiciji: „Res sem v poeziji začetnik nove dobe, toda globoko spoštujem klasike našega grand siécla. Ves gorim za Racina in La Fontaineja in Malherbe je zame čudovit verzifikator. Po pravici so veliki klasiki.“

• Ker je lani tretji mednarodni seminar v Ljubljani tako uspel, so se makedonski slavisti odločili prirediti podoban seminar v Skopju. Vodilni slavist zagrebške univerze dr. Frangeš pa je napovedal zborovanje jugoslovanskega slavističnega seminarja v Zagrebu, ki bo posvečeno sodobnim vprašanjem književnosti pri jugoslovanskih narodih.

• Slavistično društvo Slovenije je imelo lansko jesen občni zbor v Novem mestu. Med razpravljanjem je bilo podčrtano dejstvo, da se slovenski otroci danes v slovenskih osemletkah (ljudskih šolah) ne nauče dovolj slovenščine. Položaj je zaradi tega zelo kočljiv v Prekmurju, kjer je mnogo dvojezičnih šol v tistih predelih, kjer je madžarska manjšina. Madžarsčina ima toliko učnih ur kot slovenščina, a ponekod je madža-

ronstvo še toliko prisotno, da manjšinski učitelji pogosto opuščajo pouk slovenščine v korist madžarsčini.

• Pesnik Federico García Lorca bo dobil spomenik v svojem rodnem mestu Granada. Španija ga danes slavi kot največjega pesnika našega stoletja. Ubili so ga v prvih dneh revolucije leta 1936, ko je bil star komaj 38 let. Njegov umor še vedno ni pojasnjen. Pisal je poleg poezije tudi drame, se ukvarjal s slikarstvom in z glasbo. Njegovo delo zajema vse tehnike, od tradicionalnih do nadrealističnih. Spomenik pa mu bodo postavili v starem delu mesta pred Alhambro, starodavnim dvorcem mavrskih kraljev iz XIII. stoletja.

• Francija se pripravlja na stoletnico smrti skladatelja Hektorja Berliozja. Glavne slavnosti bodo v Parizu. Na željo staršev se je Berlioz po maturi vpisal na medicino, a v Parizu ga je glasba tako zajela, da je postal potem eden najbolj izrazitih predstavnikov romantike. Ker ni ostal na medicini, ga je družina zavrgla. Zato je živel v veliki bedi, a ni klonil. Za prvo veliko kompozicijo „La dernière nuit de Sardana-pale“ je prejel štipendijo. Šel je študirat v Italijo, pa se je že naslednje leto vrnil v Pariz razočaran nad italijansko glasbeno kulturo. Za višek ustvarjalnosti imajo njegovo Fantastično simfonijo, ki je bojda plod ljubezni do Angležinje Harriett Smithson.

— *Ciril Zlobec* se je odločil prevesti iz italijanščine G. Spagnolettija antologijo *Sodobna italijanska lirika*. Zastopanih je 40 italijanskih lirikov moderne smeri. Obseg: 256 str., cena: pl. 40 Ndin. —

• Med pripravami za zasedbo češkoslovaške so v Kremlju šteli med najbolj nevarne nasprotnike med češkimi pisatelji predsednika zveze čeških pisateljev Goldstückerja, prorektorja na praški Karlovi univerzi. Po zasedbi mu je uspelo, da se je umaknil v emigracijo in se zatekel v Anglijo, kjer je dobil

POGOVOR NA DALJAVO (dalje s 3. str.)

dobri in iskreni prijatelji pevci, ki so videli krivico in so me v najtežjih trenutkih podprli. Ne bom jim pozabil dobrote.“

In načrt za bodočnost? „Želeli bi pripraviti res dober koncert in ga posneti za gramofonsko ploščo. Tako bi imeli zanamci spomin, kako so peli slov. kulturni pionirji v Kanadi. Verjetno bomo v ta namen izbrali iz zadnjih koncertov najlepše pesmi, se jih temeljito naučili in iz njih pripravili nov koncert za ploščo. Slišim tudi, da nas bodo zopet kam vabili v goste. Radi se bomo odzvali in ponesli slovensko pesem po tej širni zemlji severne Amerike.“

Pripis: G. Ignacij Križman, Bog zdravi rano z medicino, ki se imenuje čas. Obenem pa daje moč in svoj žegen. Kar naprej! Dokler bomo Slovenci gojili pesem, narodno in umetno, toliko časa bomo ostali kulturni ljudje. Vaš delež pri tem, g. Križman, ni majhen; hvala lepa zanj in hvala vsem, ki so že toliko let ob vaši strani. Naj bo teh par vrstic ob zaključku 20-letnice majhno priznanje.

PETA KNJIGA VREDNOT

prinaša v zvezi s petdesetletnico okto-brskih dogodkov leta 1918 v Sloveniji resnično zelo aktualno razpravo dr. Srečka Barage pod naslovom: **ODNOSI SLOVENCEV DO JUGOSLAVIJE**. Nad sto strani gradiva podaja pregled položaja Slovencev v prvi Jugoslaviji in s tem tudi razsvetljuje razloge za njen konec. Tokrat so tu zbrani prvč vsi podatki, nad katerimi se je umetno ohranjala zavesa molka tako že v prvi Jugoslaviji in se je to nadaljevalo vse doslej v komunistični Jugoslaviji in tudi v zamejstvu. — Knjiga obsega tudi še mnogo spisov o naši zgodovini in sodobni problematiki. Cena izvodu 1.000 pesov. Dobite jo pri poverjenikih SKA in v pisarnah Slovenske hiše.

stolico za slavistiko na univerzi v Sussexu. Goldstücker velja za strokovnjaka Kafkove umetnosti. Pod Novotnyjem je bil nekaj let konfiniran v Sibiriji.

VSE PAKETNE POŠILJKE iz inozemstva, ki morajo čez carino, naslavljanje vedno na ime osebe, ne pa na ime ustanove ali publikacije, ker nam sicer pri dvigu takšnih pošiljk zaradi tukajšnjih predpisov v tem primeru povzročajo skoraj nepremostljive ovire.

KDOR SI HOČE OLAJŠATI nakazila za Glas v ZD, naj denar nakazuje na sedež Lige (dr. Joža Basaj) v New Yorku, in pripiše, v kakšen namen denar pošilja. V Evropi pa je najenostavnejše nakazovanje po mednarodni poštni nakaznici na naslov Mohorjeve knjigarne v Celovcu, s pojasnilom, čemu je denar namenjen.